

การจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึก
ของนักเรียนมัธยมศึกษา: การประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้
Thai Literature Instruction Based on Literature Circles to Enhance Empathy of
Secondary Students: Evaluation of Instructional Process

วิทยานันท์ บุญกอง¹, สร้อยสน สกลรักษ์²

Wittayanant Boonkong¹, Soison Sakolrak²

Corresponding Author E-mail: witnan.bk@gmail.com

Received: 2024-05-27; Revised: 2024-06-12; Accepted: 2024-09-29

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา การดำเนินงานวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและยกร่างกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตรประมาณค่า (ค่า IOC = 1.00) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1) กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 1.1) จุดประสงค์ 1.2) ขั้นตอนของกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเลือกบทอ่านเพื่อจัดกลุ่มการอ่านตามความสนใจของนักเรียน ขั้นที่ 2 การกำหนดบทบาทการอ่าน เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ ขั้นที่ 3 การร่วมรู้สึกกับตัวละครผ่านการทำความเข้าใจชีวิตของตัวละคร ข้อคิด และแก่นเรื่อง และขั้นที่ 4 การอภิปรายความคิดและความรู้สึกของตัวละครเชื่อมโยงกับชีวิตและเหตุการณ์จริง และ 1.3) การวัดและประเมินผล 2) ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (Mean = 2.44, SD = 0.33) เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Mean = 2.67, SD = 0.58) จุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Mean = 2.34, SD = 1.16) โดยอาจสามารถนำไปใช้เพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทย, วงวรรณกรรม, ความร่วมรู้สึก, การประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้

¹ นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนภาษาไทย, คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Student in Master of Education Degree, Teaching Thai Language Program, Faculty of Education, Chulalongkorn University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Assistant Professor Dr., Faculty of Education, Chulalongkorn University

Abstract

This research aims to develop and evaluate the suitability of a Thai literature instruction based on literature circles to enhance empathy of secondary students. The research is conducted in two phases. Phase 1 involves the study of basic information and drafting the instructional procedures including a review of relevant documents and research studies, and phase 2 includes the evaluate the suitability of instructional procedures by experts in related fields. The target group consists of three Thai language teachers and experts. The research instrument was the consistency index evaluation form. Data were analyzed using descriptive statistics, including arithmetic mean and standard deviation. The results revealed that:

1) the developed instructional procedures comprise 1.1) objectives 1.2) a four-steps as step 1 selecting reading passages to group students by their interests. Step 2 assigning reading roles to analyze literature based on its elements. Step 3 empathizing with characters by understanding their lives, lessons, and themes. Step 4 discussing the thoughts and feelings of characters in connection with real-life experiences and events. 1.3) Assessment and evaluation. The process evaluation by the experts indicates a high level of suitability (Mean = 2.44, SD = 0.33). The components, ranked from most to least appropriate, are as follows the steps of the learning management process (Mean = 2.67, SD = 0.58). The objectives of the learning management process and the assessment and evaluation of the learning management process (Mean = 2.34, SD = 1.16). The developed instructional process may be able to use for enhancing empathy of secondary students.

Keywords: Thai Literature Instruction, Literature Circles, Empathy, Evaluation of Instructional Process

บทนำ

คำว่า “วรรณคดี” หมายถึง วรรณกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและมีคุณค่าเชิงวรรณศิลป์ถึงขนาด เช่น พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน มัทนะพาธา สามก๊ก เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556) โดยแปลมาจากคำว่า Literature นอกจากได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายแล้ว ยังต้องมีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างมาก (กุหลาบ มลลิกะมาส. 2519) จุดมุ่งหมายของการศึกษาวรรณคดี ไม่ใช่เพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้อ่านเกิดความเห็นใจและเข้าใจชีวิต การอ่านวรรณคดีจึงทำให้เราเข้าใจจิตใจของมนุษย์ได้ดีขึ้น ทั้งนี้วรรณคดีเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทำให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์เนื้อหาไปใช้ในชีวิต เรียนรู้มนุษย์ได้ทั้ง ความรู้สึกนึกคิด คติธรรม และความเชื่อต่าง ๆ วรรณคดีไทยมีความสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์อยู่มาก ตัวละครต่าง ๆ ในวรรณคดีคือภาพสะท้อนชีวิตของมนุษย์ได้เห็นชีวิตของคนในสังคมอดีตว่าพูดหรือสื่อสารกันอย่างไรและก่อให้เกิดผลเช่นไร ซึ่งอารมณ์ของตัวละครที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลของการกระทำดังกล่าวเป็นเรื่อง “อภิลิขิต” คือไม่ได้ยึดติดกับเวลาหรือยุคสมัยในสมัยอดีตเท่านั้น แต่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นได้ทุกยุคทุกสมัย กล่าวคือถ้าในชีวิตจริงมีอารมณ์เช่นนั้นก็จะเกิดผลอย่างเดียวกับวรรณคดี ด้วยเหตุนี้ วรรณคดีจึงเสมือนบทเรียนสอนใจและแนวทางการดำเนินชีวิตได้ ทำให้ผู้อ่านตระหนักรู้ว่าควรดำเนินชีวิตอย่างไร จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาวรรณคดีทำให้เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น (ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. 2564)

เมื่อนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับวรรณกรรม จะเห็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์และโลกผ่านถ้อยคำหรือเรื่องที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดออกมา หากนักเรียนรู้สึกและรับรู้ข้อมูลบางอย่างที่สามารถตอบสนองต่อประสบการณ์และมุมมองของตน จะทำให้นักเรียนค่อย ๆ เกิดกระบวนการเรียนรู้ถึงระบบคุณค่าจนสามารถพัฒนาตนเองได้ หากนักเรียนได้เรียนรู้วรรณกรรมด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ย่อมทำให้นักเรียนเข้าใจ ความเป็นไปในชีวิตผ่านภาพจำลองที่ผู้แต่งวรรณกรรมสร้างขึ้น (Eagleton. 2019) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การเข้าใจความเป็นไปของชีวิตผ่านภาพจำลองเหตุการณ์และบุคคลในวรรณกรรม จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น

นักเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งต้องการการยอมรับและมีการกระทำที่เกิดจากความเข้าใจในบทบาทของตนเองและผู้อื่นมากขึ้น หากไม่เข้าใจตนเองหรือบุคคลอื่น อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์และการดำเนินชีวิตประจำวัน

ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นนั้น นักเรียนจำเป็นต้องมีคุณสมบัติประการหนึ่งที่เรียกว่า “ความร่วมรู้สึก” หรือ Empathy ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลสามารถเข้าใจและรับรู้ผู้อื่นอย่างที่เป็นตัวของเขาเป็น ทั้งเรื่องส่วนตัว ความรู้สึก การเปลี่ยนแปลงที่ไม่สูญเสียความเป็นตัวเอง และสามารถเข้าใจและรับรู้ถึงความรู้สึกผู้อื่นได้ด้วย (Rogers. 1959 อ้างถึงใน ธนพร พุ่มภชาติ. 2563) ปัจจุบันการเลี้ยงดูเด็คนั้น ผู้เลี้ยงไม่มีต้นแบบพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความร่วมรู้สึก ทำให้เด็กเติบโตโดยไม่มีโอกาสได้ฝึกฝน และเห็นว่าการแสดงความรู้สึกเป็นเรื่องยากและใช้เวลา อีกทั้งอยู่ในสังคมแห่งการแข่งขัน จนทำให้กังวลและรู้สึกกดดัน (Cameron et al. 2019)

การอ่านวรรณกรรมทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสะท้อนเหตุการณ์ เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ดังที่กล่าวไปข้างต้น มีอิทธิพลทำให้เข้าใจชีวิตและเข้าใจผู้อื่น (Eaglesstone. 2019) อีกทั้งการได้อ่านข้อความและอารมณ์ที่แฝงอยู่ในข้อความ จะเอื้อให้เราเกิดความรู้สึก ช่วยสร้างการรับรู้และมองออกว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไร จะทำให้เรารู้สึกเหมือนกับผู้อื่น และรู้สึกเห็นอกเห็นใจ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น (จิรภัทร ธีรภัทรกุล, และจิตติรัตน์ ลีละวินิจกุล. 2565) นอกจากนี้การอ่านหรือการให้เด็กเล่นบทบาทของตัวละคร จะฝึกให้เด็กได้คิดในมุมมองของผู้อื่น ช่วยให้เด็กเริ่มเข้าใจมุมมอง ความรู้สึก และอารมณ์ของผู้อื่น (สรานนท์ อินทนนท์. 2562) การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมจึงต้องมีการบูรณาการที่เสริมสร้างความสามารถในการเข้าใจความรู้สึก สามารถพัฒนาเรียนรู้ให้รู้จักเข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานให้วัยรุ่นได้เติบโตขึ้นและใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข

นักวิจัยหลายคนได้ศึกษาเกี่ยวกับการอ่านวรรณกรรมกับความร่วมรู้สึก เช่น Schmidt (2020) กล่าวว่า บันเทิงคดีทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดของตัวละคร ช่วยให้เห็นและรู้สึกร่วมกับพฤติกรรมของตัวละคร ผู้อ่านได้เผชิญสถานการณ์ชีวิตที่อาจแตกต่างจากชีวิตจริงผ่านการอ่านบันเทิงคดี สอดคล้องกับ Rowe (2018) กล่าวว่า ความร่วมรู้สึกเป็นคุณลักษณะที่เสริมสร้างได้ หลายสาขาวิชาได้ใช้การอ่านบันเทิงคดีเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างทักษะดังกล่าว โดย Oatley (2009) ได้ตีพิมพ์ผลการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างการอ่านบันเทิงคดีกับประสิทธิภาพการทดสอบความร่วมรู้สึก โดยทดสอบความสามารถในการจดจำชื่อผู้แต่ง พบว่าชื่อผู้แต่งที่เป็นที่รู้จักมาก จะได้คะแนนสูงในการทดสอบความร่วมรู้สึก

Kidd, & Castano (2013) ให้ผู้คนหลากหลายวัยอ่านวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดีและสารคดี จากนั้นวัดผลการปรับปรุงการทดสอบทฤษฎีจิต (Theory of Mind: ToM) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความร่วมรู้สึก โดยผู้ที่อ่านบันเทิงคดีมีพัฒนาการด้านการทดสอบความร่วมรู้สึกมากที่สุด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจชีวิตจริง เพราะโลกรวมกรรมเติมไปด้วยบุคคลที่ซับซ้อน ไม่ค่อยมีใครมองเห็นได้ง่าย อีกทั้ง Chiaet (2013) ได้เขียนบทความกล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมที่เสริมสร้างความร่วมรู้สึก โดยศึกษาความสำคัญของการอ่านบันเทิงคดี (Fiction) สำหรับนักเรียน พบว่าวรรณกรรมประเภทนิยายส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในการทำความเข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่นได้ งานวิจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถเสริมสร้างความร่วมรู้สึกได้ โดยเฉพาะบันเทิงคดี

ความร่วมรู้สึกเป็นพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมของมนุษย์ หากใช้วรรณกรรมเป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ จะช่วยสร้างประสบการณ์ผ่านภาพสะท้อนของชีวิตและสังคม ซึ่งแนวคิดวงวรรณกรรม (Literature Circles) เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการหาความหมายของคำ การสรุปเรื่อง การอ่านเรื่องผ่านรูปภาพ การวิเคราะห์และตีความ ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นต่อข้อความของผู้เขียน (Daniels. 2002 อ้างถึงใน ธนพร พุ่มภชาติ. 2563) โดยมีผลการทดสอบระบุว่าวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี มีแนวโน้มช่วยให้ผู้อ่านรับรู้ความรู้สึกในเรื่องได้ดีกว่างานเขียนประเภทอื่น ๆ (วนัญญ์ พุฒนา. 2566)

วงวรรณกรรมเป็นแนวคิดที่มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรม เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกอ่านบทอ่านตามความสนใจ และสามารถกำหนดบทบาทในการอ่านได้ ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งเกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน ได้แง่คิดและประเด็นที่แฝงอยู่ในบทอ่าน

ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้วงวรรณกรรมและความร่วมรู้สึก พบว่า การประยุกต์ใช้แนวคิดวงวรรณกรรมนั้น สามารถพัฒนาความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ ซึ่ง ธนพร พุ่มภชาติ (2563) ได้พัฒนาหลักสูตรวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น (Empathy) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิสต์เชิงสังคม (Social Constructivism), การเรียนรู้เชิงประจักษ์สำหรับการรู้หนังสือ (Visible Learning), วงจักรวรรณกรรม (Literature Circles) และการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) ทำให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางการเสริมสร้างความร่วมรู้สึกด้วยการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยตามแนวคิดวงวรรณกรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดวงวรรณกรรมมาใช้เพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกให้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรม เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของนักเรียนมัธยมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดวงวรรณกรรม

คำว่า Literature Circle ได้มีผู้เลือกใช้คำในภาษาไทยไว้มากมาย เช่น วัฏจักรวรรณกรรม วงจรวรรณกรรม หรือ วงวรรณกรรม ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “วงวรรณกรรม” เนื่องจากเป็นคำที่สะท้อนกิจกรรมหลักของแนวคิดนี้

วงวรรณกรรม หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่มีสมาชิกในกลุ่มจำนวน 3-6 คน มีความสนใจเรื่องหรือบทอ่านเดียวกัน แต่ละคนจะได้รับบทบาทที่แตกต่างกันมาทำกิจกรรมการอ่านร่วมกัน เมื่ออ่านจบสมาชิกจะได้นำเสนอความคิดเห็นหรืออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อ่าน

Daniels (2002) กล่าวว่า วงวรรณกรรม (Literature Circle) เป็นกลุ่มสนทนาขนาดเล็ก ซึ่งสมาชิกสามารถเลือกอ่านบทอ่านได้ตามความสนใจของตนเอง ซึ่ง Karen Smith เป็นผู้นำวงวรรณกรรมมาใช้นับปี 1983 จัดการเรียนการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยได้จัดตั้งชมรมการอ่านสำหรับนักเรียนที่สนใจอ่านวรรณกรรม เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นจากการอ่านได้อย่างเสรี เมื่อเวลาผ่านไป การอภิปรายเกี่ยวกับวรรณกรรมที่อ่านมีความซับซ้อนและลึกซึ้งมากขึ้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการอ่านด้วยแนวคิดวงวรรณกรรม ซึ่งการสอนอ่านด้วยแนวคิดวงวรรณกรรมมีความแตกต่างจากการสอนอ่านวรรณกรรมแบบทั่วไป

กล่าวโดยสรุป วงวรรณกรรมคือแนวคิดที่ใช้ในการสอนอ่าน โดยนักเรียนสามารถเลือกบทอ่านหรือครูเป็นผู้กำหนดขอบเขตของบทอ่านให้เลือกเพื่อจัดกลุ่มการอ่านตามความสนใจเดียวกัน โดยครูเป็นผู้สังเกตปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ชี้แนะและกำกับให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอ่านและอภิปรายประเด็นสำคัญของวรรณกรรมที่อ่าน

2. วรรณกรรมไทย

“วรรณคดี” และ “วรรณกรรม” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Literature ซึ่งวรรณกรรม หมายถึง งานหนังสือ, งานประพันธ์, บทประพันธ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ วรรณกรรมของเสฐียรโกเศศ วรรณกรรมฝรั่งเศส วรรณกรรมประเภทสื่อสารมวลชน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2556)

วรรณกรรม มีอิทธิพลต่อมนุษย์ทั้งส่วนตัวและส่วนรวม นับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ มีบทบาทสำคัญ และอิทธิพลต่อผู้อ่านหลายประการ (สิทธา พินิจกุล, และนิตยา กาญจนวรรณ. 2520) หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สารที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทยอย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ตัวชี้วัด ท 5.1 ม. 4-6/1-6 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้แกนกลางเกี่ยวกับหลักการวิเคราะห์และวิจารณ์วรรณคดีและวรรณกรรมเบื้องต้น การวิเคราะห์ลักษณะเด่นของวรรณคดีและวรรณกรรมเกี่ยวกับเหตุการณ์ ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของสังคมในอดีต การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าวรรณคดีและวรรณกรรม การสังเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรม วรรณกรรมพื้นบ้าน บทอาขยานและบทร้อยกรองที่มีคุณค่า (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551)

การเลือกวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดวงวรรณกรรม Daniels (2002) ได้กำหนดลักษณะวรรณกรรมที่จะนำมาใช้สอนตามแนวคิดวงวรรณกรรมไว้ว่า ต้องเป็นเรื่องที่ตัวละครมีพัฒนาการ ความขัดแย้งในเรื่อง ความขัดแย้งในตัวมนุษย์กับคุณค่า และมีการดำเนินเรื่องและโครงเรื่องให้เห็น เพื่อให้นักเรียนได้นำข้อมูลไปใช้ในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับวรรณกรรม จะเห็นภาพสะท้อนของเหตุการณ์ผ่านเรื่องที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดออกมา หากนักเรียนรู้สึกและรับรู้ข้อมูลบางอย่างที่สามารถตอบสนองต่อประสบการณ์ของตน จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถพัฒนาตนเองได้ หากนักเรียนเข้าใจวรรณกรรม ย่อมทำให้นักเรียนรับรู้และเข้าใจชีวิตผ่านภาพจำลองที่ผู้แต่งสร้างขึ้น (Eagleton. 2019)

ผลการศึกษาวิจัย พบว่าวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี จะช่วยเสริมสร้างความร่วมมือได้มากกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ (Chiaet. 2013; Kidd, & Castano. 2013; Rowe. 2018; Schmidt. 2020) ผู้วิจัยจึงเลือกวรรณกรรมประเภท

บันทึกคิดมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้หลักการวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ (กุหลาบ มลลิกะมาส. 2543; สุนทรี คุณจักร. 2547) ดังนี้

1) โครงเรื่อง หมายถึง การจัดลำดับของเหตุการณ์ โดยการวิเคราะห์โครงเรื่อง จะวิเคราะห์ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง จุดวิกฤตของเรื่อง จุดสุดยอด การคลี่คลายเรื่อง และการจบเรื่อง

2) ฉาก หมายถึง เวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ โดยการวิเคราะห์ฉาก จะวิเคราะห์ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สถานที่ความสำคัญของฉาก การสร้างฉาก และบรรยากาศ

3) ตัวละคร หมายถึง ผู้มีบทบาทในวรรณกรรม อาจเป็นมนุษย์ อมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งของ โดยการวิเคราะห์ตัวละคร จะวิเคราะห์ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะของภายนอกของตัวละคร และลักษณะของภายในของตัวละคร

4) มุมมอง หมายถึง กลวิธีในการเล่าเรื่อง โดยการวิเคราะห์มุมมอง จะวิเคราะห์ว่าผู้เล่าเรื่องอยู่ในมุมมองใด เป็นบุรุษที่ 1 หรือบุรุษที่ 3

5) แก่นเรื่อง หมายถึง ความคิดที่นำเสนอในเรื่อง โดยการวิเคราะห์แก่นเรื่อง จะวิเคราะห์ 2 องค์ประกอบ ได้แก่ วิธีการนำเสนอแก่นเรื่อง และแก่นเรื่องคืออะไร

ผลการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทย มีแนวทางดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559) ได้ออกแบบแผนการสอนกลางที่ระบุขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม สรุปได้ดังนี้

1) ขั้นนำ ครูใช้กิจกรรมหรือเทคนิคสร้างความสนใจให้นักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะสอน อาจใช้การเล่าประวัติ และความเป็นมาของเนื้อเรื่องก่อนหน้า ประวัติผู้แต่ง ลักษณะคำประพันธ์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจภูมิหลังของเรื่อง

2) ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจัดกระบวนการตามขนาดความยาวของเนื้อเรื่อง เช่น การอภิปราย การระดมสมอง การอ่านจับใจความสำคัญ เมื่อสอนจบต้องสรุปได้ว่าใคร ทำอะไร ที่ไหน ผลเป็นอย่างไร

3) ขั้นสรุป ครูใช้คำถามวัดความเข้าใจเนื้อหาหรือให้นักเรียนถอดบทเรียน แสดงความคิดเห็น บอกข้อคิดและคุณค่าที่นำมาใช้ในชีวิตจริงได้

3. ความร่วมรู้สึก

ความร่วมรู้สึก หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการเข้าใจ รับรู้ความรู้สึก ความคิด เจตคติ ค่านิยม และมุมมองของบุคคลอื่นตามที่เป็นจริง โดยนำตนเองเข้าไปแทนในสถานการณ์นั้น เอาใจใส่และตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้อื่นรู้สึกอย่างเหมาะสม (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2560; จิรภัทร ธีรภัทรกุล, และจิตติรัตน์ สิละวินิจกุล. 2565; ราชบัณฑิตยสภา. 2564; สรานนท์ อินทนนท์. 2562) โดยนักวิชาการแบ่งความร่วมรู้สึกไว้ 3 องค์ประกอบ ได้แก่

1) ความร่วมรู้สึกด้านความคิด (Cognitive Empathy) หมายถึง ความสามารถในการระบุและอธิบายความเข้าใจความรู้สึกและความคิดของผู้อื่น

2) ความร่วมรู้สึกด้านอารมณ์ความรู้สึก (Affective Empathy) หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงและแบ่งปันอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นมาไว้ที่ตนเอง อธิบายอารมณ์ของตนเองที่สัมพันธ์กับอารมณ์ของผู้อื่น และอธิบายเหตุผลได้ว่าเพราะเหตุใดจึงรู้สึกเช่นนั้น

3) ความร่วมรู้สึกด้านพฤติกรรม (Behavioral Empathy) หมายถึง ความสามารถในการเสนอแนะแนวทางให้ผู้อื่นพ้นจากความยากลำบากหรือการเข้าไปช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม

Borba (2018) กล่าวถึงแนวทางการสอนให้เกิดความร่วมรู้สึก สามารถทำได้จากการอ่านวรรณกรรมหรือการชมภาพยนตร์ สอดคล้องกับ Chiaet (2013) ที่กล่าวว่าวรรณกรรมช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น และ Schmidt (2020) กล่าวว่าบันทึกคิดทำให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดของตัวละคร มองเห็นและรู้สึกในสิ่งที่ตัวละครทำ

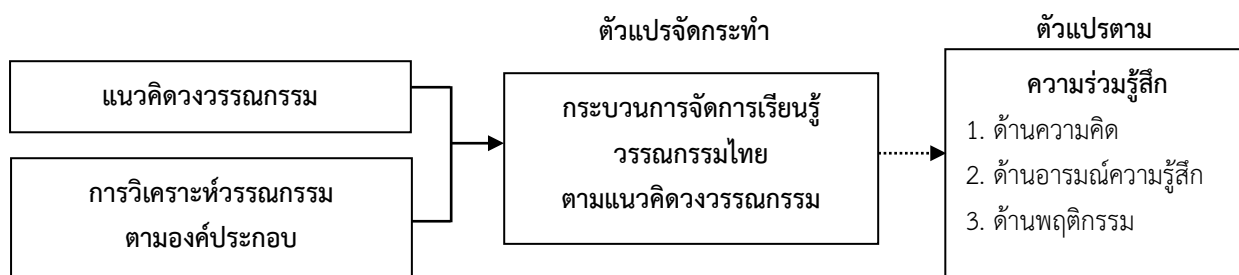
Fennelly (2021) กล่าวว่าวรรณกรรมทำให้เราเป็นคนที่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรามากขึ้น โดยพิจารณาจากการศึกษาในสาขา literary neuroscience ซึ่งเป็นสาขาใหม่เกี่ยวกับประสาทวิทยาด้านวรรณกรรม อีกทั้งทำให้ผู้อ่านได้ฝึกการมองในมุมมองของผู้อื่นเพื่อวิเคราะห์อารมณ์ของคน และสร้างความสุขให้กับผู้อ่าน สอดคล้องกับ แอปปีเคเค (2019) กล่าวว่า การอ่านวรรณกรรมช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และทำให้สมองทำหน้าที่ได้ดีขึ้นด้วย อีกทั้งเนื้อเรื่องที่ชวนให้หลีกเลี่ยงความจริงรอบตัวไปสู่มุมที่แตกต่างไปจากชีวิตจริงนั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งในการเสริมสร้างความร่วมรู้สึก

ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงจรวรรณกรรม การวิเคราะห์องค์ประกอบวรรณกรรม และความรู้สึกร่วมกัน พบว่าการประยุกต์ใช้แนวคิดวรรณกรรมร่วมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรมสามารถพัฒนาความรู้สึกร่วมกันของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำแนวคิดวรรณกรรมและการวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบและมาใช้ในการเสริมสร้างความรู้สึกให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

การเลือกวรรณกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกที่เหมาะสมกับนักเรียน ผู้สอนอาจใช้การคัดเลือกได้ 2 วิธี คือ การเลือกวรรณกรรมจากรายชื่อวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล หรือการเลือกวรรณกรรมจากรายชื่อวรรณกรรมในสำนักพิมพ์ที่มีชื่อเสียงหรือจัดพิมพ์วรรณกรรมเด็กและเยาวชนมาเป็นเวลานาน

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การเลือกวรรณกรรมจากรายชื่อวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลที่เป็นบันเทิงคดี ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองที่เน้นตัวละคร โครงเรื่อง และแก่นเรื่อง สะท้อนชีวิตมนุษย์และความเป็นไปของสังคม เป็นเรื่องที่ตัวละครมีพัฒนาการและอยู่ในช่วงเยาวชน เพื่อให้นักเรียนได้เชื่อมโยงกับตนเองและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ คือ 1) หัวใจชายหนุ่ม พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวรรณคดีที่เสนอให้เลือกเรียนตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกาศ ณ วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2551 และ 2) อิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นวรรณคดีที่กำหนดให้เรียน และได้รับการยกย่องวรรณคดีสโมสรให้เป็นยอดของบทละครร่ำ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวรรณกรรม

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ประกอบด้วย 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและยกร่างกระบวนการจัดการเรียนรู้ และระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียด ดังนี้

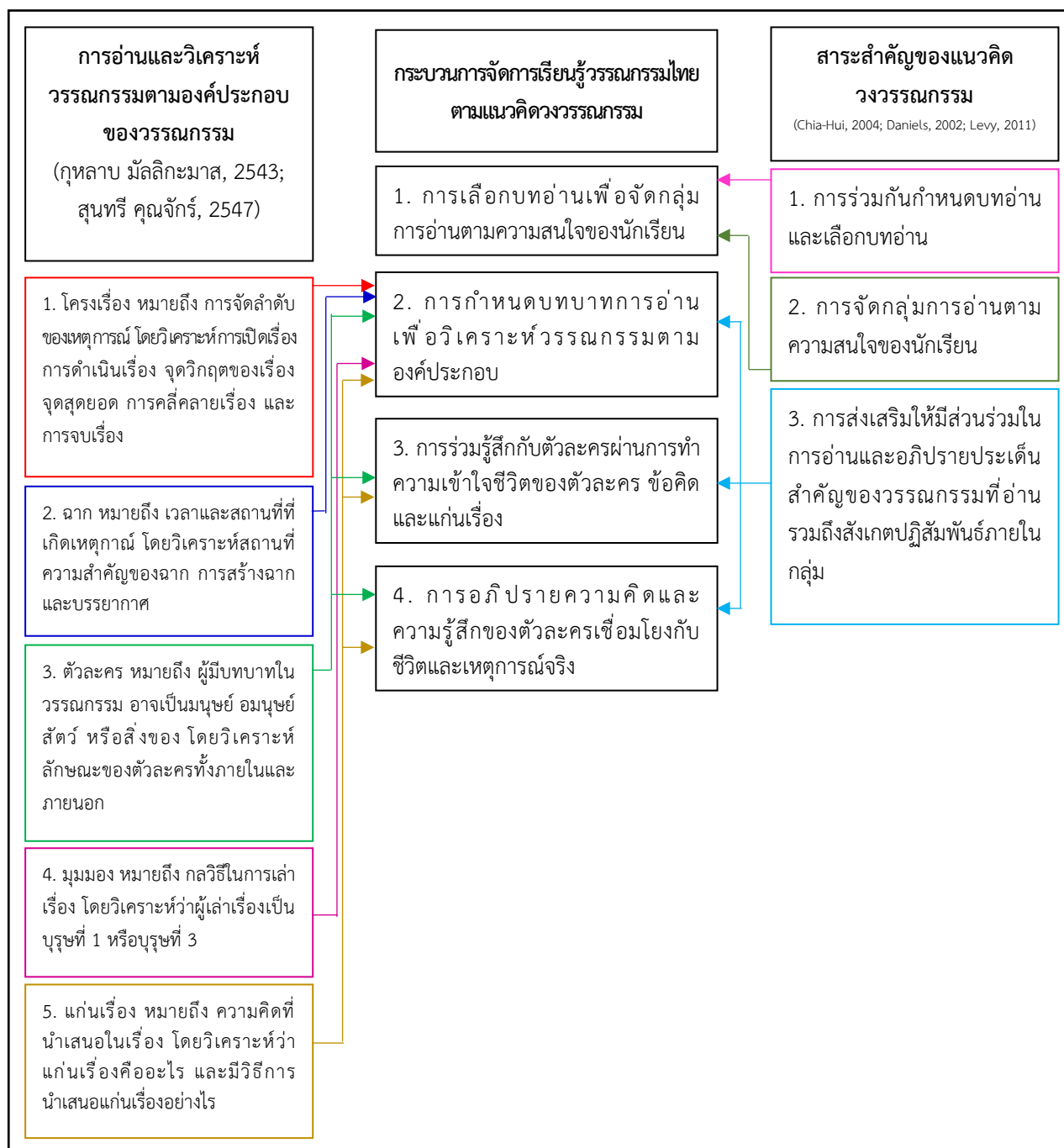
ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและยกร่างกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษานโยบาย แนวโน้มการศึกษา และสำรวจปัญหาการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยในปัจจุบัน เพื่อกำหนดตัวแปรตามที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาคือ ความร่วมรู้สึก นำไปสู่การกำหนดหัวข้อการวิจัยและเป็นแนวทางกำหนดขอบเขตของการวิจัย

1.2 ศึกษาตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดวรรณกรรม เพื่อสังเคราะห์ร่วมกับขั้นตอนการอ่านและวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบของวรรณกรรมแต่ละประเภท ให้ได้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยโดยใช้วรรณกรรม

1.3 ศึกษาตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้วรรณกรรม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมในงานวิจัย

1.4 ศึกษาตำรา เอกสาร บทความ งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้จัก ทั้งความหมายและองค์ประกอบ เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นความหมายและองค์ประกอบของความรู้สึกรู้จัก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความคิด 2) ด้านอารมณ์ความรู้สึก และ 3) ด้านพฤติกรรม โดยผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลเพื่อมาสังเคราะห์ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาได้ ดังภาพต่อไปนี้



ภาพที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยตามแนวคิดวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา

1.5 ยกย่องกระบวนการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยโดยใช้วรรณกรรมและจัดทำเอกสารประกอบกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ฉบับร่าง

ระยะที่ 2 การประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

2.1 นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ฉบับร่าง และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องและประเมินความเหมาะสมในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนระดับอุดมศึกษาและครูผู้สอนรายวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาที่มีประสบการณ์ด้านการสอนมากกว่า 5 ปี และเชี่ยวชาญในแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (ค่า IOC = 1.00) มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 3 ระดับ โดยประเมินเป็นรายข้อ ประกอบด้วยประเด็นการประเมิน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) จุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 3) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อพิจารณาระดับความเหมาะสม โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาของ วิเชียร เกตุสิงห์ (2538) ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก คะแนนเฉลี่ย 1.67-2.33 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง และคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย ทั้งนี้คะแนนเฉลี่ยของผลการประเมินรายข้อต้องไม่ต่ำกว่า 2.00 ขึ้นไป ถ้าค่าเฉลี่ยมีคะแนนต่ำกว่า 2.00 และมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิก็จะนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2.2 รวบรวมผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเทียบคะแนนความเหมาะสมกับเกณฑ์ และวิเคราะห์ข้อมูลจากคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้

2.3 ปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น มีลักษณะสำคัญ คือ เน้นให้ผู้เรียนได้เลือกบทอ่านเพื่อจัดกลุ่มการอ่านตามความสนใจของตน โดยกำหนดบทบาทการอ่านเพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ และร่วมรู้สึกกับตัวละครผ่านการทำความเข้าใจชีวิตของตัวละคร ข้อคิด และแก่นเรื่อง สามารถอภิปรายความคิดและความรู้สึกของตัวละครเชื่อมโยงกับชีวิตและเหตุการณ์จริงได้ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

จุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้

เพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา

ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้วรรณกรรมไทยโดยใช้แนวคิดวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การเลือกบทอ่านเพื่อจัดกลุ่มการอ่านตามความสนใจของนักเรียน เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนพิจารณาและทำความเข้าใจบทประพันธ์ด้วยตนเอง จากนั้นให้ผู้เรียนเลือกบทประพันธ์ที่ตนสนใจมา และเข้ากลุ่มโดยจัดตามบทประพันธ์ที่ตนเลือก

2.2 การกำหนดบทบาทการอ่านเพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งหน้าที่ในกลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้นำการอภิปราย 2) ผู้สรุปเรื่อง 3) ผู้แปลศัพท์ และ 4) ผู้นำเสนอ เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง, ฉาก, ตัวละคร, มุมมอง และแก่นเรื่อง

2.3 การร่วมรู้สึกกับตัวละครผ่านการทำความเข้าใจชีวิตของตัวละคร ข้อคิด และแก่นเรื่อง เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนทบทวนเรื่องราวในบทประพันธ์ของกลุ่มตนเอง และสมมติตนเป็นตัวละครนั้น เพื่อทำความเข้าใจความคิด

และความรู้สึกของตัวละคร และตอบคำถามที่แสดงความรู้สึกร่วมไปกับตัวละครลงในใบกิจกรรม จากนั้นแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกกับเพื่อนในกลุ่ม โดยสรุป 2 ประเด็น คือ ความคิดที่เหมือนกันและความคิดที่ต่างกัน และบันทึกลงในใบกิจกรรม

2.4 การอภิปรายความคิดและความรู้สึกของตัวละครเชื่อมโยงกับชีวิตและเหตุการณ์จริง เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนที่ได้คำประพันธ์เหมือนกันรวมกลุ่มและแลกเปลี่ยนและอภิปรายผลการเรียนรู้ความรู้สึกของตัวละครของแต่ละกลุ่ม จากนั้นให้สรุปผลจากการอภิปรายการเรียนรู้ความรู้สึกของตัวละครและเชื่อมโยงข้อคิดที่ได้จากบทประพันธ์กับข่าวที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และนำเสนอผลการเชื่อมโยงข้อคิดที่ได้จากบทประพันธ์กับข่าวที่เกิดขึ้นในสังคมที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้

ครูผู้สอนวัดและประเมินผลความรู้สึกร่วมของผู้เรียนได้เป็นรายบุคคล ด้วยการประเมินตามองค์ประกอบของความรู้สึกร่วมทั้ง 3 ด้าน โดยใช้แบบวัดความรู้สึกร่วมและแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. ผลการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น พบว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (Mean = 2.44, SD = 0.33) เมื่อจำแนกตามรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมระหว่าง 2.34-2.67 เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Mean = 2.67, SD = 0.58) จุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Mean = 2.34, SD = 1.16) ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทย

รายการประเมิน	Mean	SD	ระดับความเหมาะสม
จุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้	2.34	1.16	เหมาะสมมาก
ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้	2.67	0.58	เหมาะสมมาก
การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้	2.34	1.16	เหมาะสมมาก
ค่าเฉลี่ย	2.44	0.33	เหมาะสมมาก

อภิปรายผล

การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้พัฒนามาจากการศึกษาสภาพปัญหา ทั้งจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านวรรณกรรม และข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมในรายวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาโดยตรง อีกทั้งยังค้นคว้าและนำเสนอแนวความคิดการวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบและวงจรวรรณกรรมมาใช้ แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยที่มีขั้นตอนแตกต่างไปจากการแก้ปัญหาเดิม ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวได้ดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ ชัดเจน และน่าเชื่อถือ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (Mean = 2.44, SD = 0.33) ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และบ่งชี้ว่าจุดประสงค์ของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนจะทำให้การออกแบบกระบวนการเรียนรู้มีลักษณะเฉพาะ สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะที่กระบวนการเรียนรู้นั้นกำหนด ซึ่งในแต่ละกระบวนการเรียนรู้นั้นมีวัตถุประสงค์แตกต่างกัน (ทิสนา แหมมณี. 2558) การใช้ วงวรรณกรรมจะทำให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดส่งผลให้มีพัฒนาการการอ่านวรรณกรรม โดยผลของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงจรวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับวงจรวรรณกรรมและการอ่านวรรณกรรมตามองค์ประกอบแล้วได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การเลือกบทอ่านเพื่อจัดกลุ่มการอ่านตามความสนใจของนักเรียน ขั้นที่ 2 การกำหนดบทบาทการอ่าน เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ ขั้นที่ 3 การร่วมรู้สึกกับตัวละครผ่านการทำความเข้าใจชีวิตของตัวละคร ข้อคิด และแก่นเรื่อง และขั้นที่ 4

การอธิบายความคิดและความรู้สึกของตัวละครเชื่อมโยงกับชีวิตและเหตุการณ์จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนชพร พุ่มภชาติ (2563)

2. ขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรม กำหนดขึ้นมาจากการศึกษาและบูรณาการแนวทางการอ่านวรรณกรรมตามองค์ประกอบ วงวรรณกรรม และความรู้รู้สึก มีคะแนนเฉลี่ยความเหมาะสมของขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมาก (Mean = 2.44, SD = 0.33) เนื่องจากเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การอ่านวรรณกรรมตามองค์ประกอบและการกำหนดหน้าที่ในการอ่านตามแนวคิดวงวรรณกรรม สามารถนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้ในการอ่านงานอื่น ๆ ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจะช่วยให้ นักเรียนได้พัฒนาความรู้รู้สึกทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านความคิด ด้านอารมณ์ และด้านพฤติกรรม จากการศึกษาของ ธนชพร พุ่มภชาติ (2563) ได้ใช้วงวรรณกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้รู้สึกของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โดยวงวรรณกรรมเป็นกิจกรรมในการเรียนรู้วรรณกรรมที่สมาชิกในกลุ่มแบ่งบทบาทหน้าที่กันอย่างชัดเจนเปิดโอกาสให้นักเรียนช่วยเหลือกัน ผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ ธนชพร พุ่มภชาติ (2563) พบว่านักเรียนมีพัฒนาการความรู้รู้สึกสูงขึ้นตามช่วงระยะเวลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้การวิเคราะห์วรรณกรรมตามองค์ประกอบ นักเรียนจะได้ศึกษา โครงเรื่อง ฉาก ตัวละคร มุมมอง และแก่นเรื่อง ทำให้มองเห็นภาพสะท้อนที่เป็นปัญหาของสังคม เข้าใจมุมมองและการกระทำของตัวละคร และอธิบายแก่นเรื่องของวรรณกรรมได้ สามารถนำความรู้ ข้อคิด หรือเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้จากวรรณกรรมไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง (สุนทรี คุณจักร. 2547)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการวิจัยนี้จะมีผลการประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้เบื้องต้นจากผู้ทรงคุณวุฒิในระดับเหมาะสมมาก แต่ยังคงขาดมุมมองของนักเรียนซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการดังกล่าว และขาดการประเมินผลลัพธ์ด้านความรู้รู้สึกของนักเรียน ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ทำให้ยังไม่สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สามารถเสริมสร้างความรู้รู้สึกของนักเรียนได้เพียงใด ซึ่งผู้วิจัยจะได้ดำเนินการในลำดับถัดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผู้สอนที่สนใจนำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้การอ่านวรรณกรรมไทยโดยใช้วงวรรณกรรมในงานวิจัยนี้ไปใช้จัดการกระบวนการเรียนรู้ ควรเตรียมความพร้อมของตนเอง โดยศึกษาการอ่านวรรณกรรมตามองค์ประกอบและแนวคิดวงวรรณกรรมให้เข้าใจ เนื่องจากหากมีนักเรียนเกิดปัญหาและไม่เข้าใจบทบาทในวงวรรณกรรม จะทำให้ผู้สอนสามารถช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่นักเรียนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้เบื้องต้นจากมุมมองของนักเรียนด้วย เพื่อให้กระบวนการที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ได้จัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

2.2 ควรประเมินผลความรู้รู้สึกของนักเรียนทั้งก่อนและหลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สามารถเสริมสร้างความรู้รู้สึกได้เพียงใด

2.3 ควรนำไปใช้จริง เพื่อจะได้เห็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น คือผลของการประเมินความรู้สึกลูกศิษย์นักเรียนหลังการจัดการกระบวนการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2519). **วรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2543). **วรรณคดีวิจารณ์**. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2560). **Empathy – การรู้ซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่น**. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/empathy>.
- จิรภัทร รวิภัทรกุล, และฐิติรัตน์ สีสะวินิจกุล. (2565). “เราเข้าใจเธออะ” บนโลกออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 3 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/online-empathy/>.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2564). **เป้าหมายและกลวิธีการสอนวรรณคดีไทย**. [เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์]. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- ทศนา แคมมณี. (2558). **ศาสตร์การสอน**. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนพร พุ่มชาติ. (2563). **การพัฒนาหลักสูตรวรรณกรรมเพื่อเสริมสร้างการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2564). **พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- วนัญญ์ พุฒนา. (2566). **อ่านวรรณกรรมมีประโยชน์กว่าที่คิด**. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566, จาก <https://thematter.co/social/learning-empathy-from-literary-fiction/199099>
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538). ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. **วารสารข่าวสารการวิจัยการศึกษา**. 18(3): 8-10.
- สรานนท์ อินทนนท์. (2562). **ทักษะการเอาใจเขามาใส่ใจเราทางดิจิทัล (Digital Empathy)**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมสื่อเด็กและเยาวชน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **คลังสื่อการเรียนรู้ (DLIT Resources)**. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566, จาก <http://159.192.142.59/dlit2/www.dlit.ac.th/home.html>
- สิทธา พินิจกุล, และนิตยา กาญจนวรรณ. (2520). **ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- สุนทรี คุณจักร. (2547). **การอ่านเชิงวิเคราะห์**. ชลบุรี: ภาควิชาภาษาไทยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- แฮปปี้ปีเคเค (นามแฝง). (2019). “อ่าน” สร้าง Empathy รัปปี 2019. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2566, จาก <https://happeningbkk.com/post/8398>.
- Borba, M. (2018). **Nine Competencies for Teaching Empathy**. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.ascd.org/el/articles/nine-competencies-for-teaching-empathy>
- Cameron, C. D., Hutcherson, C. A., Ferguson, A. M., Scheffer, J. A., Hadjiandreou, E., & Inzlicht, M. (2019). Empathy is hard work: People choose to avoid empathy because of its cognitive costs. **Journal of Experimental Psychology: General**. 148(6): 962-976.
- Chia-Hui, L. (2004). Literature circles. **Teacher Librarian**. 31(3): 23-25.
- Chiaet, J. (2013). **Novel Finding: Reading Literary Fiction Improves Empathy**. Retrieved April 30, 2022, from <https://www.scientificamerican.com/novel-finding-reading-literary-fiction-improves-empathy/>
- Daniels, H. (2002). **Literature circles: Voice and choice in book clubs and reading groups**. (2nd ed.). Portland: Stenhouse.
- Eaglestone, R. (2019). **Literature: Why It Matters**. Cambridge: Polity Press.

- Fennelly, B. A. (2021). **How literature can help you better connect with others**. Retrieved December 22, 2022, from <https://blog.ed.ted.com/2021/04/26/how-literature-can-help-you-better-connect-with-others/>
- Kidd, D. C., & Castano, E. (2013). **Reading literary fiction improves “mind-reading” skills Finds a study from the new school for social research**. Retrieved August 3, 2022, from <https://www.newschool.edu/pressroom/pressreleases/2013/CastanoKidd.htm>
- Levy, R. J. (2011). Literature circles go to college. **Journal of Basic Writing (CUNY)**. 30(2): 53-83.
- Oatley, K. (2009). An Emotion's Emergence, Unfolding, and Potential for Empathy: A Study of Resentment by the “Psychologist of Avon”. **Emotion Review**. 1(1): 24-30.
- Rowe, D. B. (2018). **The Novel Approach: Using Fiction to Increase Empathy**. Retrieved August 3, 2022, from <https://virginalibrariesjournal.org/articles/10.21061/valib.v63i1.1474/>
- Schmidt, M. (2020). **How Reading Fiction Increases Empathy and Encourages Understanding**. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.discovermagazine.com/mind/how-reading-fiction-increases-empathy-and-encourages-understanding>.